

היום נלמד בעזרת ה':

בבא בתרא דף לד

(בעמוד הקודם)

ההוא דאמר לחבריה מאי בעית בהאי ארעא: מעשה באדם ששאל את חברו 'מה את העושה בקרקע שלי?' ענה לו חברו 'ממך קניתי אותה ואכלתי בה פירות שלוש שנות חזקה'. והלה מביא עד אחד שמעיד שהוא אכל אותה שלוש שנים.

סברו החכמים שישבו לפני אב"י שהמקרה הזה דומה למקרה של 'נסכא דרבי אבא'. כדלהלן.

דהוא גברא דחטף נסכא מחבריה: מעשה באדם שחטף 'נסכא' (= חתיכת כסף) מחבירו. בא הנחטף לרב אמי לדין תורה, ורבי אבא ישב אז לפני רבי אמי. הנחטף הביא עד אחד שהעיד שהחוטף חטף ממנו את הנסכא. אמר החוטף 'אכן חטפתי, אבל את שלי חטפתי. כי הנסכא הזו היתה שלי, והאיש שהחזיק בה גנב אותה ממני'.

אמר רבי אמי: איך יזונו הדיינים את המקרה הזה? כי במקרה הזה יש צירוף דינים מיוחד.

דהיינו, אם היו שני עדים שמעידים שהחוטף חטף את הנסכא, הדין היה פשוט שמוציאים את הנסכא מידי ומחזירים אותה לנחטף. בגלל שאדם לא נאמן לחטוף דבר שמחזיק חברו ולומר שהוא שלו, כי הדין הוא 'העמד ממון על חזקתו' כלומר הממון שייך למי שמחזיק בו.

ואם לא היה שום עד שמעיד שהוא חטף, החוטף היה נאמן בטענתו שהוא חטף את שלו. כי יש לו 'מיגו' = מתוך שיכל לטעון 'לא חטפתי אלא הנסכא ההיה בידי מעולם' והוא היה נאמן כי הוא מחזיק בו, וכאמור הדין הוא 'העמד ממון על חזקתו'. לכן גם כשהוא טוען טענה גרועה 'שהוא חטף את הנסכא והנסכא שלו' הוא נאמן בטענתו.

ואם כאשר היה מגיע עד אחד שהוא חטף, החוטף היה מכחיש את דבריו ואומר 'לא חטפתי', גם כן הדין היה ברור. כי היה על החוטף להישבע שהוא לא חטף, ואז היה מקבל את הנסכא.

אבל כאן, מצד אחד יש עד אחד שהוא חטף את הנסכא, ומצד שני החוטף לא מכחיש את העד אלא מודה לדבריו אלא שהוא טוען שהוא חטף את שלו. ומשכך הדין מסתבר, כדלהלן.

לישלם? - ליכא תרי סהדי: אם נרצה לחייב אותו לשלם את הנסכא לנחטף, לא נוכל לחייב אותו. בגלל שאין שני עדים שהוא חטף את הנסכא, ועד אחד אינו נאמן להוציא ממון. ואמנם החוטף בעצמו מודה שהוא חטף את הנסכא, אך הרי יש לו 'מיגו' ועלינו להאמין להמשך דבריו שהוא חטף את שלו (כנ"ל). ממילא אי אפשר לחייב אותו לשלם.

ליפטריה? - איכא חד סהדא: ואם נרצה לפטור אותו מלשלם את הנסכא, גם לא נוכל. בגלל שהרי יש כאן עד אחד שמעיד שהוא חטף את הנסכא. ואמנם עד אחד לא יכול להוציא ממון, אבל הוא מחייב שבועה את הנתבע, דהיינו על החוטף להשבע שהוא לא חטף. אך גם זה בלתי אפשרי, כדלהלן.

לישתבע? - הא אמר מיחטף חטפה, וכיון דאמר דחטפה הוה ליה כגזלן: ואם נרצה לחייב אותו שבועה, גם כן לא נוכל. כי הדין הוא שעד אחד מחייב שבועה רק לסתור את עדותו. כלומר אם החוטף היה מכחיש את העד וטוען שהוא לא חטף, אז היינו מחייבים את החוטף שבועה שהוא לא חטף. אבל כאן שהחוטף מודה לדברי העד וטוען שהוא כן חטף, אי אפשר להשביע אותו שהוא לא חטף. (והוא דומה לגזלן שפסול לשבועה, וכך גם הוא פסול להשבע שהוא לא חטף, אחרי שהוא טען שהוא כן חטף). וכאמור אי אפשר גם להשביע אותו שהוא כן חטף את שלו, כי אין זו 'שבועה המוטלת עליו', אלא העד מחייב אותו רק שבועה להכחיש את העד.

אמר ליה רבי אבא: פסק רבי אבא מכיון שהוא מחייב שבועה והוא לא יכול להישבע עליה, הוא חייב לשלם את הנסכא. עד כאן המקרה של 'נסכא דברי אבא'.

החכמים שישבו לפני אב"י רצו לדמות את המקרה הזה למקרה שלנו.

דהיינו, אם היה המחזיק בקרקע היה מביא שני עדים שהוא אכל שלוש שנים את פירותיה, היינו משאירים אותה אצלו (כי היתה לו עדות שיש לו חזקה).

ואם לא היו לו כלל עדים, היינו מוציאים את הקרקע ומחזירים אותה לבעליה הראשונים.

אך כאן שיש עד אחד שהוא אכל אותה שלוש שנים, והמחזיק בקרקע מודה לדבריו, ממילא אי אפשר להשביע אותו על כך. כי כאמור עד אחד מחייב שבועה רק לסתור את דבריו של העד, ואילו כאן המחזיק מודה לדבריו, והוא לא יכול להישבע לקיים את דברי העד. ואם כן מכיון שהוא חייב שבועה ואינו יכול להישבע, עליו להחזיר את הקרקע לבעליה הראשונים כולל הפירות שאכל.

👉 החכמים רצו לדמות את המקרה שלנו למקרה של נסכא דרבי אבא, כדי שהמחזיק בקרקע יצטרך להחזיר גם את הפירות שאכל. וזאת בגלל שיש עד אחד שהוא אכל את הפירות והוא מודה לדבריו, והוא לא יכול להישבע, ממילא הוא חייב לשלם על הפירות שאכל.

אמר להו אביי: לחכמים שישבו לפניו - וכי המקרים דומים? במקרה של נסכא דרבי אבא, עדותו של העד האחד שהחוטף חטף את הנסכא, מערערת את טענת החוטף שהוא חטף את שלו. שהרי אם היה מצטרף אל העד האחד עוד עד המעיד כמותו שהחוטף חטף את הנסכא, היו כאן שני עדים, והיינו מוציאים את הנסכא מידי החוטף. ולכן כאשר יש עד אחד שמחייב את החוטף שבועה והוא לא יכול להישבע, הוא משלם.

[הרחבת הביאור: העד האחד מערער את טענת ה'מיגו' של החוטף (שהוא חטף את שלו). כי המיגו מתבסס על כך שהחוטף יכל לטעון שהוא לא חטף אף פעם את הנסכא והיא הייתה בידו מעולם, אך כאשר יש עד אחד שמעיד שהוא חטף את הנסכא, המיגו נחלש. ולכן כאשר יש עד אחד שמחייב את החוטף שבועה והוא לא יכול להישבע, הוא משלם].

אבל במקרה שלנו, העדות של העד אחד מסייעת למחזיק בטענתו שהוא אכל שלוש שנות חזקה. שהרי אם היה מצטרף אליו עוד אחד המעיד כמותו, היו כאן שני עדים, והיינו משאירים את הקרקע והפירות ברשותו של המחזיק. ואם כן איך יתכן שבגלל שהעד אחד מחייב אותו שבועה והוא לא יכול להשבע, עליו לשלם? והרי העד הזה בא לסייע לו להחזיק את הקרקע והפירות ולא להוציא אותם מידי?

👉 אמנם את הקרקע מוציאים מידי המחזיק כי אין לו עדות על החזקה, אבל הוא פטור מלשלם על הפירות. כי לגבי הפירות יש לו 'מיגו' שהיה יכול לומר שלא אכל

אותם כלל, ולכן נאמן בטענתו שאכל אותם ואת שלו אכל. שהרי כאמור כאן העד לא מערער את המיגו שלו אלא מסייע למיגו שלו.

אלא אי דמיא הא דרבי אבא: ממשיך אביי ואומר - אם אתם רוצים לדמות את המקרה של 'נסכא דרבי אבא' למקרה אחר, זהו המקרה.

האדם שהקרקע היתה שלו תובע את המחזיק בקרקע שהוא אכל את פירותיה שנתיים בגזילה. המחזיק טוען 'קניתי את הקרקע ממך ואכלתי אותה שלוש שנות חזקה'. אלא שאין למחזיק עדים שאכל את פירותיה. ואילו התובע מביא עד אחד שהמחזיק אכל את הפירות שנתיים.

כאן, העד אחד בא לרעת המחזיק. שהרי אם היה בא עוד אחד כמותו שמעיד שהוא אכל שנתיים, היו כאן שני עדים שהיו מחייבים את המחזיק לשלם על הפירות. ולכן כשיש כאן עד אחד שמחייב אותו שבועה, אלא שהמחזיק מודה שהוא אכל את הפירות שלוש שנים וממילא הוא לא יכול להישבע שהוא לא אכל אותם שנתיים להכחיש את העד, אם כן מתוך שאינו יכול להישבע עליו לשלם על הפירות של השנתיים!

[הרחבת הביאור: אם לא היו כלל עדים שאכל את הפירות שנתיים, אמנם את הקרקע היו מוציאים מרשותו כי אין לו עדות שיש לו חזקה עליה, אבל הוא היה פטור מלשלם את הפירות. כי יש לו 'מיגו' שיכל לטעון שלא אכל כלל את הפירות. ואז היה מתחייב שבועה כנגד טענת התובע שהוא אכל אותם שנתיים, והיה נשבע ונפטר. ואילו אם היו שני עדים שאכל את הפירות, פשוט שהיה חייב לשלם. אך כאן שיש רק עד אחד שאכל אותם, לומדים מ'נסכא דרבי אבא' שמתוך שאינו יכול להשבע משלם].

*

ההוא ארבא: מעשה בספינה שהיתה בנהר שרבו עליה שני אנשים, כל אחד טען שהיא שלו אבל הם לא היו מוחזקים בה. בא אחד מהם לבית דין ואמר לדיינים - 'תתפסו את הספינה עד שאני אביא עדים שהיא שלי, כיון שאני חושש שהשני ימכור אותה בינתיים'. **שואלת הגמ'**:

תפסינן או לא תפסינן? האם בית דין תופסים את הספינה או לא?

צדדי הספק: להלן נחלקו רב יהודה ורב פפא האם בי"ד מוציאים בחזרה את הספינה לאחר שתפסו אותה או לא, ולכן הגמ' מסתפקת האם אנו תופסים אותה,

שהרי אם בסופו של דבר הוא לא ימצא עדים שהיא שלו אנחנו נחזור ונוציא את הספינה כפי שהיה לפני שתפסנו אותה (= כדעת רב פפא להלן), ונמצא שבעל הספינה לא הפסיד כלום. או שאנו לא תופסים אותה, שמא הוא לא ימצא עדים שהיא שלו ואנו לא נחזור ונוציא אותה (= כדעת רב יהודה להלן), ונמצא שבעל הספינה הפסיד בגללנו, שהרי אם לא היינו תופסים אותה אולי הוא היה גובר ותופס אותה וזוכה בספינה שלו.

רב הונא אמר תפסינן: לפי שהוא סובר כרב פפא להלן שאנו מוציאים את הספינה בחזרה. **רב יהודה אמר לא תפסינן:** לפי שהוא סובר להלן שאנו לא מוציאים את הספינה בחזרה, ולכן אנו לא תופסים אותה שמא הוא שקרן ואין לו בכלל עדים, ומה שהוא מבקש שנתפוס אותה הוא משום שהוא רוצה להפסיד את חבירו, לפי שהוא יודע שלאחר שנתפוס אותה לא נוציא אותה בחזרה.

המשך המעשה:

אזל ולא אשכח סהדי: ב"ד תפסו את הספינה כבקשתו (= לפי שהם סברו כרב הונא, או בגלל ששניהם אמרו לבי"ד שיתפסוה), והלך אותו אדם וחיפש עדים שהיא שלו ולא מצא. אמר אותו אדם לבי"ד - 'תוציאו את הספינה בחזרה, וכל דאלים גבר'. **שואלת הגמ':**

מפקינן או לא מפקינן? האם בית דין מוציאים בחזרה את הספינה או לא?

רב יהודה אמר לא מפקינן: לא מוציאים בחזרה את הספינה, שלאחר שממון של ישראל בא לידי בית דין, אין בית דין יכולים להפקירו, אלא עליהם לעכב את הספינה אצלם עד שידעו למי היא שייכת.

רב פפא אמר מפקינן: מוציאים בחזרה את הספינה, כיון שהם תפסוה אותה על דעת שאם לא ימצא עדים יוציאו אותה בחזרה, וכל דאלים גבר.

והלכתא לא תפסינן, והיכא דתפס לא מפקינן: וזה כדעת רב יהודה שאמר למעלה 'לא תפסינן' ואמר כאן 'לא מפקינן'.